

De houtsnip

Klasse: vogels

Orde: charadriiformes

Familie: scolopacidae

Soorten:

– *scopolax rusticola* L. = houtsnip

– *philohela minor* = Amerikaanse houtsnip

Bossnip, bossnep, houtsnip; bécasse;

Waldschnepfe, Schnepfe; woodcock, snipe

Sinds de jagers boog en pijl omruilden voor het geweer, was de houtsnip een belangrijk onderwerp voor polemieken. Tientallen boeken werden aan de geheimzinnige vogel gewijd, ontelbare verenigingen werden opgericht om de vogel te bestuderen, om er ervaringen over uit te wisselen ... en natuurlijk ook om over de eigen jachtbelevissen en over de prestaties van superhonden te praten.

De teruggetrokken, eenzellige houtsnip verschijnt nog altijd voor het grootste stuk van zijn leven "sex-" en "leeftijdsloos"; zijn migratiepatroon is allesbehalve eenvoudig en dat maakt het moeilijk het aantal vogels te bepalen. Ook de invloed van de weersomstandigheden, de woonplaatsveranderingen en de jacht is niet voldoende bekend.

De Europese kennis van de Europese houtsnip (*Scopolax rusticola*) staat op het peil van de Amerikaanse kennis van de Amerikaanse houtsnip (*Philohela minor*) twintig jaar geleden, vóór men de uitwendige tekenen die de leeftijd en het geslacht van die soort bepalen, had ontdekt. Houtsnippen beschermen zich tegen hun eventuele belagers door

een combinatie van perfecte camouflage met een nachtelijke levenswijze, een solitair gedrag en een voorkeur voor min of meer ondoordringbare biotopen; een geheel van elementen dat het wetenschappelijk veldonderzoek en de waarnemingen zeker niet vergemakkelijkt.

Soort

De houtsnip is een zwemvliesloze waadvogel die "in het bos getrokken is" en wordt beschreven als "gedeeltelijk trekvogel"; dat wil zeggen dat een gedeelte van de soort ieder jaar migreert en een ander gedeelte ter plaatse overwintert. Nog andere verplaatsen zich slechts over kleine afstanden.

Hoewel hij verwant is met watersnippen, oeverlopers en wulpen, heeft de houtsnip zich in de loop der tijden weten aan te passen aan het leven in heesterachtige boskanten, waar hij met succes zijn aanwezigheid geheim weet te houden.

Uiterlijke kenmerken

Waarschijnlijk bestaat er geen enkele vogelsoort die meer wildkleur vertoont dan de houtsnip. Mimeetisch tot in de perfectie, zorgen die camouflagekleuren voor een quasi-onzichtbaarheid in de herfst. Vandaar het fabeltje dat "de dame met het lange gezicht" aan het verdwijnen is.

Volwassen houtsnippen zijn vrij zwaar gebouwd en klein tot middelgroot. Ze meten ongeveer vijfendertig centimeter van snavel tot staart. Hun gewicht varieert volgens de seizoenen en bedraagt ongeveer 325 gram.

Ze onderscheiden zich van de kleinere snippen door hun kortere afgeronde vleugels, dikke korte poten, brede dwarse strepen op de kop en dunne donkere strepen op het onderlijf. Roodbruine kleuren en zwart zorgen voor rijke schakeringen in hun pluimage, en het gemarbreerd effect van de lichte grijze plekken maakt het zeer moeilijk om een bewegingloze vogel te ontdekken.

Mannetjes en wijfjes zijn qua uiterlijk vrijwel identiek. Tot nu toe zijn er nog geen duidelijke uiterlijke kentekenen ontdekt die het mogelijk maken de geslachten op zicht te onderscheiden. Ze veranderen ook niet van kleur in de zomer of in de winter.

Typische kenmerken van de houtsnip zijn: de lange spitse snavel (6,8 à 7,9 centimeter), de grote donkere ogen die achter in de kroon van de kop zitten en zijn open oren die onder en voor de ogen in een donkere streep veren liggen.

Die kenmerken zijn de uitwendige tekenen van een vreemde evolutie in de schedel: om plaats te kunnen bieden aan de enorme oogkassen en om voldoende steun te verschaffen aan de lange zware snavel, zijn de hersenen van de houtsnip naar achteren gekanteld.

Die evolutie zou het gevolg zijn van een aanpassing in het voedingspatroon: houtsnippen zoeken namelijk voedsel in hardere grond dan de meeste andere waadvogels. Dat zou meteen ook een verklaring zijn voor de stevige korte poten.

1. keeladers

B. borstbeen

rechteraanzicht met snede van een haantje in het voorjaar.

** lengteas van de schedel t.o.z. van de snavel vormt een hoek van ongeveer 45°

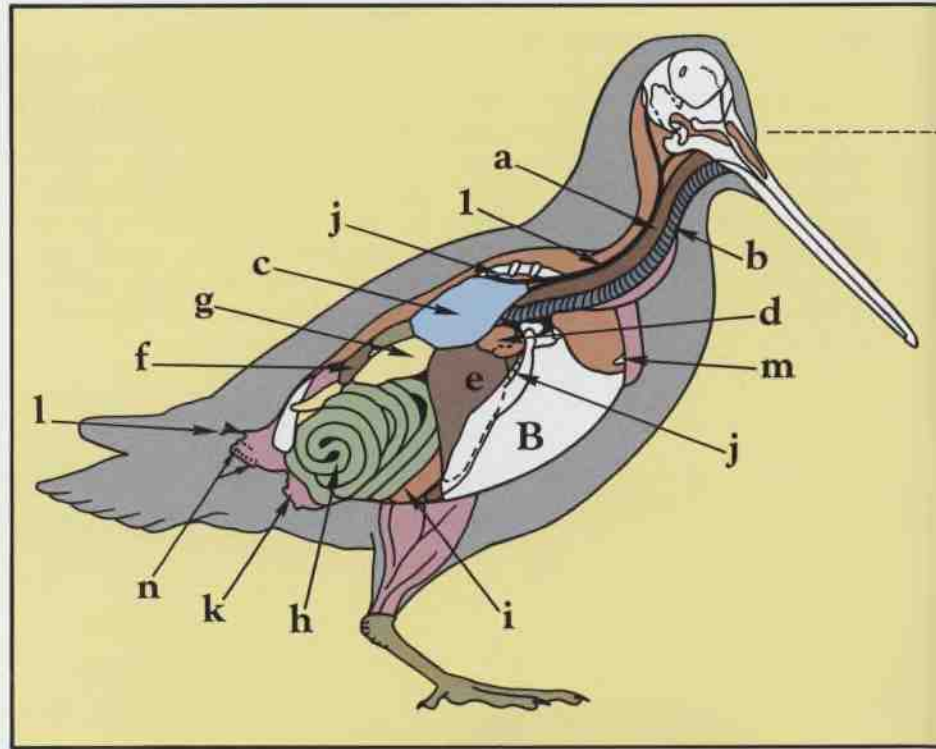
- a. slokdarm
- b. luchtpijp
- c. long
- d. hart (gestippeld gedeelte = binnenkamer).
- e. lever (gestippeld gedeelte = binnengedeelte).
- f. nier
- g. teelbal
- h. kronkeldarm
- i. pancreas
- j. ribben in snede
- k. aars
- l. klier en vederbosje
- m. sleutelbeen
- n. inplantingspunten van de zes staartveren

Om bij dageraad en bij schemering te kunnen vliegen, zou hij ook die vrij **grote ogen** hebben. Door de grootte en de plaats van de ogen heeft hij een gezichtsveld van driehonderd zestig graden en een gezichtshoek die achteraan groter is dan vooraan: een uitgesproken voordeel voor de solitaire vogel die zijn voedsel diep in de grond zoekt.

Het uiteinde van de bovenkaak is iets langer dan de onderkaak en is geschikt om te grijpen. De laatste vijfendertig millimeter kunnen in alle richtingen bewogen worden.

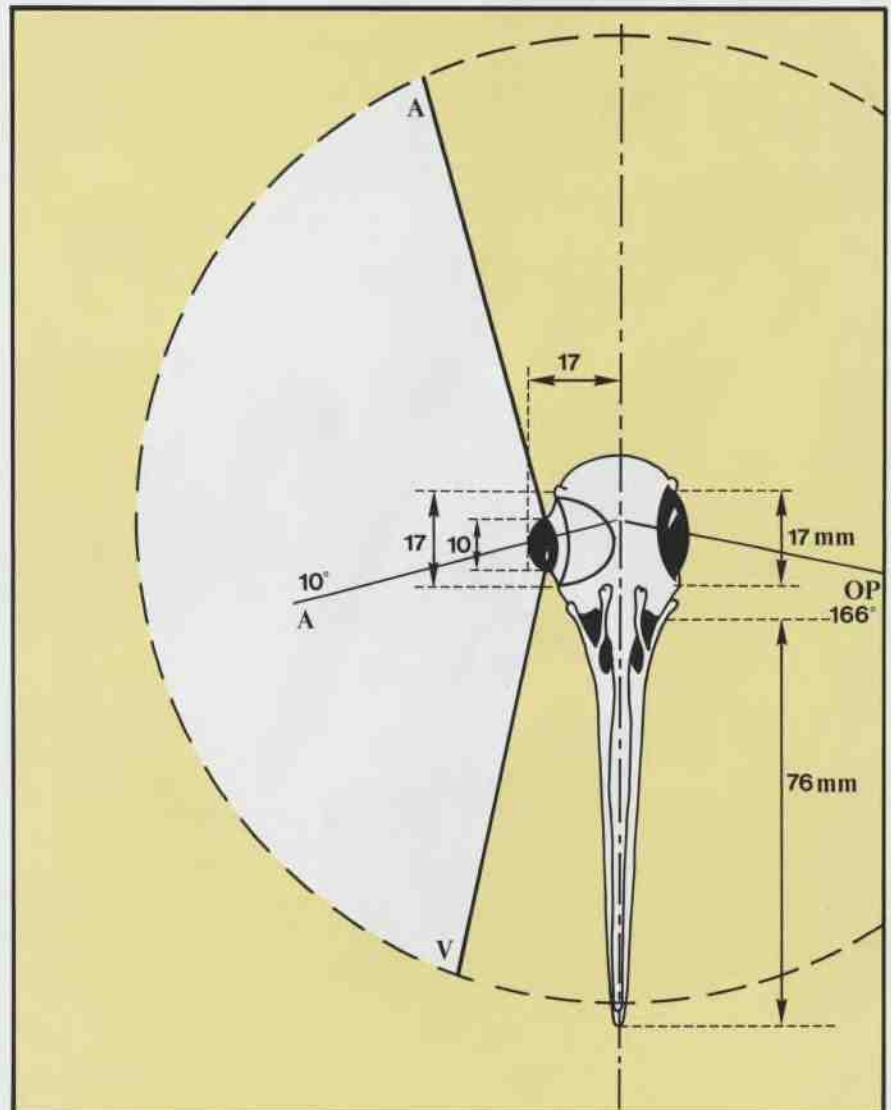
De doffe vleeskleurige **snavel** wordt donkerbruin naar de top toe en is geribbeld over de hele lengte. De neusgaten staan ver achteraan op de punt van de snavel. De tong is lang (± vijf centimeter) en ruig.

De **poten** zijn tot aan het loopbeen gevederd. Het loopbeen varieert

Gezichtsveld van de houtsnip

A/OP = optische as
A/V = gezichtshoek

in kleur volgens de leeftijd. Er zijn vier stadia: eerst geel, dan grijs-geel, vervolgens loodgrijs om ten slotte licht-rose te verkleuren. De twee tenen zijn ongeveer vijfen-twintig millimeter lang. De langste teen is ongeveer drieëndertig millimeter tot aan de nagel en is breder aan de onderkant. De achterste teen heeft geen uitstekende nagel en is ongeveer tien millimeter. Houtsnippen hebben geen zwemvliezen. Meestal strijken ze niet neer in bomen, maar het gebeurt wel eens.

De houtsnip heeft een korte afgeronde **staart** (eenenzeventig à tweeëntachtig millimeter). Twaalf zeer donkere staartveren, die bovenaan grijs gestippeld zijn, steken een beetje verder uit onder de bovenste roodbruine staartveren, zodat zij de indruk van een zwarte band geven. Tijdens balts- en afleidingsvluchten houden houtsnippen hun staart naar beneden gericht, maar op de grond wordt hij vaak recht omhoog gezet en al dan niet in waaiervorm geopend.

De onderkant van de slagpennen en de bovenkant van sommige dekveren hebben blinkend witte vlekken waarop schachtveertjes voorkomen; als de staart in waaiervorm wordt opgericht, vormen witte stippen een opvallend glinsterende dubbele boog.

Het **gewicht** van de houtsnip verschilt van vogel tot vogel maar schommelt tussen 227 en 411 gram.

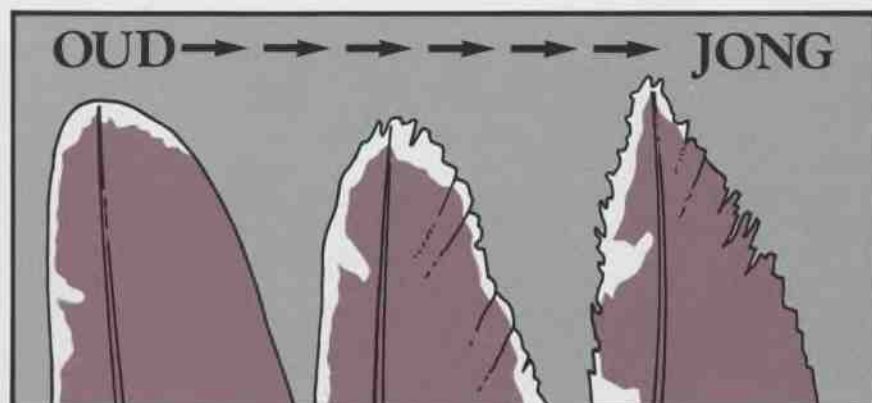
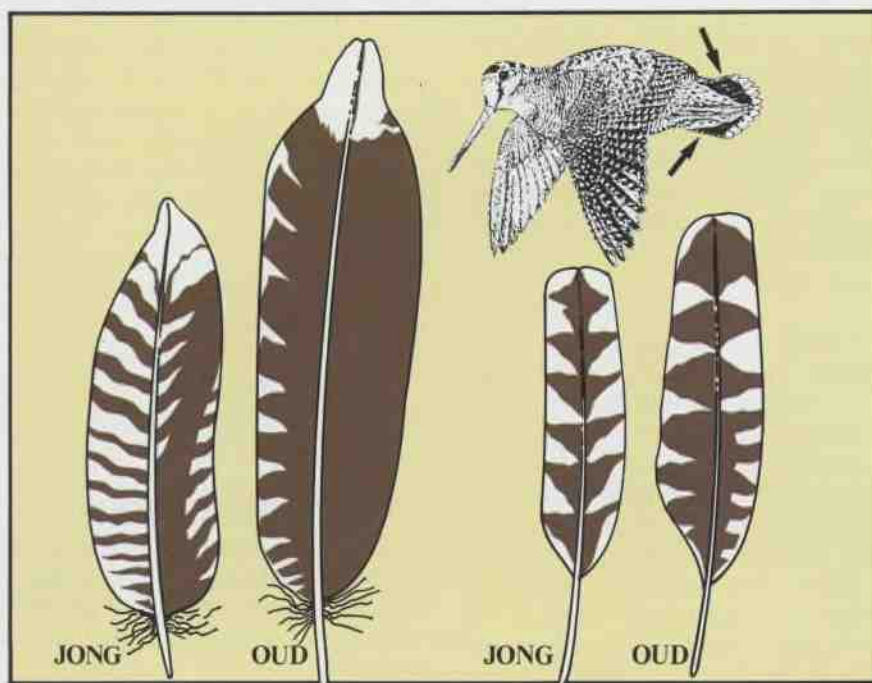
Gemiddeld wegen de wijfjes iets zwaarder dan de mannetjes. Het gewichtsverschil tussen de geslachten is echter niet significant.

Het wisselen van pluimage (rui)

De tijdstippen en fases waarop houtsnippen veren verliezen en krijgen, zijn nog niet volledig gekend. Volwassen vogels wisselen volledig van veren tussen juli en september en gedeeltelijk tussen februari en maart. In de herfst, vóór de trek begint, verliezen jonge vogels een deel van hun dekveren (niet al hun schouderveren), staartveren en kleinere dekveren; alleen de vleugelveren houden ze.

De verentekening verandert bij de houtsnip. Vergelijk de jonge vogel met de oudere vogel.

Tekening onderaan: de slagpennen bij de jonge vogel zijn gerafeld door het vele vliegen. Oudere vogels hebben meer afgeronde slagpennen.

Leeftijdskennmerken

Gewicht, kleur, lengte, staartlengte en vleugelbreedte variëren sterk van vogel tot vogel, dat ze geen criteria voor het bepalen van leeftijd kunnen zijn.

De snavellengte kan een kleine aanwijzing geven: de snavel van jonge vogels is korter, maar bereikt al in de eerste herfst de volwassen lengte en is dus ook geen goed criterium.

Volgens recent onderzoek is er slechts één methode om een onderscheid te kunnen maken tussen volwassen vogels en jaarlingen: de donsveren van jonge vogels zijn zachter, niet zo puntig en minder gebogen dan bij volwassen vogels. De donsveren van jonge vogels hebben schachtveertjes die op verschillende lengtes afbreken en zo een onregelmatig getande boord aan de veer vormen. Bij volwassen vogels zijn die veren steviger en vertonen ze niet zo'n getande rand. Die methode is alleen tot april na het uitkomen van de kuikens bruikbaar.

Volwassen houtsnippen verliezen hun donsveren voor einde september, jonge vogels niet: het behoud en ook de slijtage van die veren zou dus als criterium gebruikt kunnen worden om eerstejaarsvogels te identificeren. Verder heeft de top van een nog niet versleten veer van een jonge vogel een "wollig" uitzicht; bij volwassen exemplaren is de top scherp afgelijnd.

De stuurpennen van jonge houtsnippen vertonen aan de onderkant ook dof, grijs-witte vlekken. Die zijn korter dan de blinkende witte stippelen van volwassen staartveren.

De donsveren van vijftien procent van de jonge vogels vertonen een buitenste rand die even licht is als de andere lichte plekken op de veren en die meer dan anderhalve millimeter breed is. Die rand is wel aanzienlijk lichter en smaller dan bij volwassen vogels.

De basiskleur van de vleugels bij jonge houtsnippen is ook iets lichter grijsbruin dan bij volwassen dieren die donkere, grijsbruine of bruine vleugels hebben.

Jonge wijfjes kunnen ook geïdentificeerd worden door de smalle rechte eileider die bij volwassen wijfjes breed en kronkelig is.

Ten slotte geldt ook "de Fabricius-slijmbeurs" en de tijd dat die bij jonge vogels als leeftijds criterium aanwezig is. Die beurs vormt een glandulaire krop die rugwaarts tegen de opening van de darm in de cloaca gelegen is. Over de precieze werking van zo'n krop tast men nog in het duister, maar de werking kan met de zwezerik vergeleken worden. Hij krimpt en verdwijnt op het tijdstip dat de vogels seksueel volwassen zijn.

Geslachtskenmerken

Tussen de geslachten zijn dus geen duidelijke uiterlijke verschillen. Dat bemoeilijkt uiteraard de studie van het gedragspatroon van de houtsnip.

De lichte plek onder de snavel zou lichter, groter en driehoekig zijn bij mannetjes en donkerder, kleiner en met twee vlekken bij wijfjes. Het hoefijzer rond deze vlek zou verschillen, evenals de zwarte streep tussen oog en snavel, de zilverachtige vlekken op de rug, de breedte van de witte streep op de staartveren en de schakering en dichtheid van de donkere strepen op het onderlijf. Die criteria zijn niet honderd procent betrouwbaar, omdat er bij de houtsnip ongeacht het geslacht zoveel individuele verschillen voorkomen.

Het totale gewicht geeft ook geen goede aanwijzing, hoewel wijfjes meestal iets zwaarder zijn dan mannetjes. Het gewicht varieert echter nogal, vooral tijdens de migratieperiodes.

Hetzelfde geldt voor de totale lengte (186 à 205 millimeter) die verschilt per individu, maar voor beide geslachten toch nagenoeg gelijk is. De heel kleine exemplaren zijn wel steeds mannetjes, maar de allergrootste zijn ook bijna altijd mannetjes.

Meestal hebben mannetjes kortere snavels en langere staarten dan wijfjes, maar ook hier varieert de lengte individueel. Een van de meest betrouwbare onderscheidings-elementen is de kleur van het

loopbeen en de poot: bij mannetjes is die loodachtig grijs-blauw en bij wijfjes overwegend geel-roze (precies in vijftien procent van de gevallen).

Bij de wijfjes zou de afstand tussen de bekkenbeenderen groter zijn dan bij mannetjes.

Geen enkele van die uitwendige kenmerken biedt echter voldoende zekerheid om een onduidelijk onderscheid tussen de geslachten te kunnen maken.

Verspreiding

De verspreiding van de houtsnip varieert volgens de seizoenen en de weersomstandigheden. Ten gevolge van klimatologische en ecologische omstandigheden zijn de broedgebieden onderhevig aan verschuivingen. De houtsnip komt vooral voor in gematigde noordelijke klimaten en in bergstreken, plaatselijk (India) zelfs in tropische droge-winter zones.

Door de verstoring van de broedgronden en plaatselijk ook door de jacht is de dichtheid van de houtsnippopulatie in Europa zeer onregelmatig geworden.

De verspreiding van de broedplaatsen: Azoren, Madeira, Canarische eilanden, Britse eilanden, Noorwegen, Zweden, Finland (beneden de Noordpoolcirkel), ten zuiden van de Pyreneeën (lokaal in Noord-West-Spanje), Corsica, Noord-Italië, de Balkan, Bulgarije, Oekraïne en gedeelten van Rusland tot in Noord-Mongolië, Noord-Mantsjoerije, Japan en China.

Zwerftochten en overwintering

Houtsnippen zijn deels sedentair en deels trekvogels. Sommige blijven in streken waar de grond niet bevriest en andere overwinteren ten zuiden van het Middellandse-Zeebekken, in Irak, in Iran, in Afghanistan, aan de voet van de Himalaya, in Zuid-India, China, Formosa en zelfs tot in de Filippijnen. Noordelijk zwerven ze vaak tot in IJsland en Groenland, een zeldzame keer tot Noord-Amerika. Het aantal broedende vogels zou de jongste jaren sterk toegenomen zijn in Denemarken, in Noord-West-Duitsland, in Nederland en in België, en zou afgenomen zijn

in Tsjechoslowakije, Polen, Oost-Duitsland, Zweden en Oostenrijk. Het is erg moeilijk om gegevens te verzamelen over het broeden van de houtsnip, omdat het uitvoeren van baltsvluchten niet noodzakelijk betekent dat er gebroed wordt en omdat houtsnippen heel snel hun nest achterlaten als ze gestoord worden. Alleen achtergelaten eierschalen of kuikens kunnen gedurende korte tijd aanwijzingen geven. Globale cijfers zijn moeilijk te geven omdat weinig geweten is over de migratiebewegingen.

Activiteit

Door radio-telemetrisch onderzoek werd in de Verenigde Staten vastgesteld dat de houtsnip overdag in het bos eet.

In het bos zorgen de gevallen bladeren voor een warme, vochtige ondergrond, zodat er voldoende te eten is. 's Nachts rusten de houtsnippen vooral buiten de bossen uit in een meer open omgeving.

Sinds een zestal jaren past men in diverse Europese landen dezelfde onderzoeksmethoden toe als in Amerika en er blijkt qua gedragingen een opvallende gelijkenis te bestaan tussen de Amerikaanse en Europese houtsnip. Men aarzelt dan ook om de houtsnip om te dopen van nacht- tot dagvogel. De Angelsaksers Hiron en Wilson hebben een prachtige studie gemaakt over de dagindeling van de houtsnippen.

In netten vingen ze de snippen om hen dan acht gram lichte zendertjes met elastisch materiaal op de rug te bevestigen. Zo konden ze uur per uur natrekken waar de vogels zich ophielden.

Het duurde wel twee dagen vooraleer de houtsnippen de ballast op de rug als niet meer hinderend ervaren en hun gewone doen hernamen.

Die studie bevestigde dat regenwormen het hoofdvoedsel zijn van houtsnippen.

Opvallend is dat houtsnippen instinctief aanvoelen waar er wormen te vinden zijn. Winter en zomer vliegen ze regelrecht naar wormrijke plaatsen, terwijl ze minder gunstige aasgebieden eenvoudig links laten liggen. Bodemproeven in combinatie met de vluchtge-

gevens via zendertjes bevestigen die theorie volledig.

Als hun uitverkoren veldje bevroren is, vliegen de snippen onrustig over de omgeving op zoek naar warmere afgeschermdde plaatsen, waar ze met de snavel nog kunnen doordringen. Als de zon de bodem opwarmt, kunnen we ze bij klaarlichte dag bezig zien met het opscharrelen van wormen.

Hoe meer de broedtijd nadert, hoe meer ze overdag hun voedsel opnemen. Dat is normaal, want naarmate het droger wordt, kruipen de wormen dieper of ze verdwijnen uit te droge grond; de meeste kunnen onder de vochtige bladeren of langs vochtplekjes in het bos worden bovengehaald.

Territoriale mannetjes zullen hun gebied verlaten om voedsel te zoeken, en het dominante mannetje zal de snoepers soms zeer agressief achtervolgen. Vroeger werden zulke vluchten met baltsvluchten verward.

Voeding

Omdat etende houtsnippen zich zo moeilijk laten observeren, en dan meestal alleen in het halfdonker, is het een hele klus om de samenstelling van hun voeding te bepalen. Bovendien werd bij maagdarmonderzoekingen weinig meer gevonden dan een zachte slijmerige massa waarin een heleboel kleine doorschijnende korrels aanwezig waren.

Een grondige kennis van de seizoengebonden voedselvoorkeur zou nochtans erg handig zijn bij het verklaren van de verblijfskeuze, bij het onderzoek naar het effect van de gewijzigde bebouwing, van het bosbeheer en van toxische chemische stoffen. Het hoofdbestanddeel van de voeding zou uit verschillende soorten wormen, met de regenworm als basisvoedsel bestaan. Verder zijn de meest voorkomende ingrediënten: insecten en larven, duizendpoten, spinachtigen, weekdieren en wat planten, bladeren en graswortels; soms wat maïskorrels en tijdens migratietochten ook kleine schaaldieren.

De houtsnip vindt zijn voedsel door met zijn zeer tastgevoelige

snavel wormen in de grond op te sporen. De bovenkaak is iets langer dan de onderkaak en het uiteinde ervan kan onafhankelijk bewogen worden. Als de vogel de worm voelt, kan hij de toppen van de bovenkaken voldoende uiteenzetten om de worm te grijpen en hem over de snavel te duwen.

Onderzoekingen hebben aangetoond dat houtsnippen in een tijdsbestek van vierentwintig uur ongeveer hun eigen (zomer)gewicht aan wormen eten.

Houtsnippen blijven gewoonlijk in een straal van honderdvijftig meter rond het nest, maar zij kunnen tot drie kilometer ver gaan.

Broedende vogels kunnen in zeer korte tijd voldoende voedsel bijeenzoeken. Dan verlaten ze het nest alleen 's avonds en 's morgens vroeg en blijven zowat drieëntwintig uur op vierentwintig op het nest.

Zoals vele vogels nemen houtsnippen mineralen op om de spijsvertering te stimuleren. Soms wordt deze taak door de vegetale delen overgenomen.

Het grootste gevaar voor de stand van houtsnippen vormt de opslag van giftige stoffen in aardwormen, die ze in de overvloedig besproeide velden vinden.

Omdat te veel vogels in alsmaar verder slinkende biotopen samen drummen, moeten onvermijdelijk veel van die eenzaam levende vogels ver het bos uitvliegen om voldoende voedsel en rust te vinden. Zo belanden ze in velden die met chemicaliën doordrongen zijn.

Voortplanting

Verschillende aspecten van de broedgewoonten van de houtsnip blijven onbekend, omdat mannetjes moeilijk van wijfjes te onderscheiden zijn. Het is niet zeker of de soort al dan niet monogaam is, evenmin hoeveel legsels er per jaar zijn. Bovendien is het moeilijk om de activiteiten in de lucht juist te interpreteren, omdat de baltsvluchten bij dageraad of bij schemering tijdens het erg lange broedseizoen (maart-september) plaatshebben.

Als de schemering invalt, legt het mannetje herhaalde malen een bepaald traject af. Hij vliegt vrij snel maar met een trage, uilachtige vleugelbeweging. Die vluchten duren vijftien minuten tot één uur. De vogels vliegen boven de bomen of op een hoogte van honderd à tweehonderd meter boven open veld. Zo vliegen ze ook overdag. Tijdens die praalvluchten laat de houtsnip regelmatig zijn roep horen. Hij gebruikt daarvoor twee verschillende tonen: een schrille, tweeledige kreet die ver draagt en tussendoor diepe krassende geluiden die veel minder ver dragen. Waarschijnlijk ontsnappen die laatste luchtrillingen langs de stijve, smalle slagpennen. Vooral kort na zonsondergang ondernemen houtsnippen zulke baltsvluchten, maar voor de duisternis invalt (tussen negentien en tweeëntwintig uur). Ze beginnen in april en bereiken einde juni een climax. Daarna zijn de vluchten meer gespreid en ziet men vrij zelden vogels samen.

Het gevolgde circuit varieert in lengte en vorm van vogel tot vogel. Toch zijn er aanwijzingen dat een traditioneel patroon aan die routes ten grondslag ligt en dat er een verband bestaat met topografische of andere voedingsfactoren van het woongebied, zodat nieuwkomers die routes spontaan overnemen.

De vluchten zouden een nogal agressief karakter hebben en een middel zijn om het territorium af te bakenen. Ze hebben weinig weg van een "nuptiale vlucht" zoals vroeger gedacht werd; elke vogel vliegt iedere avond over hetzelfde stuk grond. De territoria strekken zich uit over minstens drie tot maximum acht hectare bosland en struiken en bestrijken altijd open veld (2,53 procent van de totale oppervlakte). Er is geen positieve correlatie tussen de omvang van het territorium en het areaal bos of struikland, er is wel een verband met de open ruimte.

Het mannetje verandert de baan van zijn praalvluchten volgens de verschillende stadia van het broeden: de territoriale verdediging is het agressiefst kort na de paarformatie. De oppervlakte van het ter-

ritorium kan, naarmate de broedtijd vordert, herleid worden tot een vierde van zijn oorspronkelijke omvang. De verdediging valt helemaal weg als de kuikens uitgekomen zijn.

Tijdens de laatste periode van de broedtijd kan een andere vogel delen van het originele territorium overnemen. De activiteiten van die late "terreinzoeke" kunnen een verklaring bieden voor de hernieuwde intensiteit van agressieve praalvluchten.

Die laatkomers zijn ofwel eenjarige vogels die voor het eerst broeden, ofwel vogels die na een verloren broedsel opnieuw beginnen.

Nestmakende wijfjes treft men niet aan in streken waar geen praalvluchten uitgevoerd worden, maar anderzijds betekenen die praalvluchten ook niet altijd dat er gebroed wordt. De vogels beginnen zelfs al met praalvluchten in hun winterverblijven, voor zij vertrekken naar de broedplaatsen of tijdens de trektochten.

Hoewel sommigen beweren dat houtsnippen monogaam zijn, staven de meeste recente onderzoeken dat houtsnippen eigenlijk geen paren vormen. Wijfjes zouden verschillende mannetjes hebben en vice versa.

Houtsnippen behoren tot de nestvlieders; de kuikens verlaten onmiddellijk na het uitkomen het nest en voeden zichzelf. Dat verklaart waarom ze snel minder behoefte aan ouderlijke zorgen hebben.

Bij het paren is de visuele impressie van de waaivormige staart met de schitterende heldere veertoppen vermoedelijk de rechtstreekse stimulans tot de copulatie. Het paren heeft plaats op de grond en waarschijnlijk ook tijdens de vlucht.

Het nest van de houtsnip is een gewone kuil in de grond die meestal afgezet wordt met dode bladeren, droog gras of lorknaalden. Het nest is te vinden aan de voet van een boom, langs een gevallen tak of in open veld. Weinig nesten worden door men-

sen ontdekt, tenzij een zittende vogel plotseling wordt opgejaagd en wegvliegt. Het is bekend dat houtsnippen hun nesten achterlaten als ze tijdens de broedtijd verstoord worden.

Broedactiviteiten kunnen al beginnen in februari of begin maart, maar ze zijn wel afhankelijk van de temperatuur. Uitzonderlijk lage temperaturen verlaten de broedtijd.

Houtsnip
Scolopax rusticola

De houtsnip legt in West-Europa **eieren** van half maart tot half april, maar ook late broedsels werden genoteerd, zelfs tot begin september. De grootte en de kleur van de eieren varieert, maar gewoonlijk heeft de gladde stevige ovale schaal roodbruine stippen op een lichte bruingele achtergrond. Een ei weegt ongeveer vijfentwintig gram.

De houtsnip legt **twee broedsels per jaar**. Kuikens zijn er van april tot september. Zowel de praalvluchten als de aanwezigheid van eieren en kuikens zouden tijdens die periode twee pieken vertonen. Men weet alleen niet met zekerheid of dezelfde vogels een tweede nest maken, nadat zij met succes een eerste broedsel hebben grootgebracht.

In het Frans heeft de houtsnip de bijnaam "l'oiseau de remplacement" gekregen: een vogel die om een of andere reden sterft, wordt immers binnen de kortste tijd door een andere vervangen.

De houtsnip legt gemiddeld vier eieren, met telkens een interval van ongeveer vierentwintig uren (soms ook achtenveertig uren of meer). Naargelang van de streek duurt het eierleggen ongeveer drie weken (eenentwintig à vierentwintig dagen). Ook hier bracht onderzoek aan het licht dat, in tegenstelling tot wat men vroeger beweerde, de mannetjes nooit bij het **broeden** of bij de zorg voor de kuikens helpen.

Kort nadat de kuikens uit het ei komen, duwt het wijfje de schalen naar de rand van het nest en draagt zij de kuikens met haar snavel een voor een uit het nest. De kuikens keren niet naar het nest terug. Tussen de eerste barst in de schaal en het uitkomen van het laatste kuiken zou zesendertig tot zestig uur verstrijken.

De twee belangrijkste oorzaken voor **het verlies van eieren** (zesendertig procent) zijn de predatoren (verantwoordelijk voor vijftien procent) en het achterlaten van het nest bij verstoring. In beide gevallen is de grootste vijand de mens. Andere predatoren zijn: haviken, uilen, vossen en soms hermelijnen. Hennetjes trekken na het verlies van hun eieren of kuikens soms kilometers ver.

Groei en ontwikkeling

Een pas uitgekomen kuikentje weegt zeventien à twintig gram, en na vier weken 125 à 130 gram. Op een maand tijd vliegen ze even goed als de volwassen vogels. Kuikens die nog in het dons zitten, zijn bovenaan melkgeelachtig. Op de rug tekenen zich kastanjebruine langwerpige vlekken af en op de kop roodbruine strepen, die de voorlopers van de donkere strepen op de kroon van volwassen vogels zijn. Aan weerszijden van de nek valt een donkerder vlek op, evenals een bruine streep op de borst. De buik is licht roodbruin van kleur. De korte sterke poten zijn vleeskleurig of bruingrijs. De snavel is relatief kort en dik.

De camouflagekleuren van de kuikens en hun gewoonte om totaal onbeweeglijk te blijven als ze verast worden, bieden een uitstekende bescherming. Jonge kuikens worden door het wijfje weggeleid van het nest en vaak kiest ze een soort grond met veel stengels en stammen die in het begin een goede dekking biedt. Later worden het wijfje en de kuikens vaak langs ruiterspaadjes en kleine wegen opgemerkt.

Meestal worden waadvogels niet door de ouders gevoed en men veronderstelt dat jonge houtsnippen van zodra ze de eierdooier geabsorbeerd hebben (twee à drie dagen), hun eigen voedsel gaan zoeken.

Een kuiken van honderdveertig gram heeft een snavel van drie à vier centimeter, zodat hij altijd de grond aan de oppervlakte kan aftasten. Ook gooien volwassen vogels wel eens wat afval als voedsel voor de jongen opzij. Na twee, drie weken kunnen de jongen al vrij goed vliegen, maar van het juiste tijdstip waarop zij volleerd zijn, is men nog niet op de hoogte. Jonge vogels zien we immers dikwijls in gezelschap van volwassen vogels, ook al kunnen zij goed vliegen.

Vaak zien we hoe een volwassen vogel een bedreigingsvlucht uitvoert als kuikens benaderd of gepakt worden. Houtsnippen met jongen of broedsels kunnen op de grond of in de lucht een kwetsuur veinzen: dan vertonen zij de typische vlucht met opengespreide en hangende staart en bengelende poten, wat soms ten onrechte de indruk wekt dat zij een kuiken meedragen, vooral omdat de vlucht dan traag en moeilijk is.

De houtsnip is een van de weinige vogels die zijn jongen draagt. Jassana's, een soort waterhoen, dragen hun jongen onder de vleugels en futen dragen ze op de rug. Zowel de Amerikaanse als onze houtsnip schijnen hun jongen te dragen, maar we beschikken alweer over weinig betrouwbare informatie, omdat we nauwelijks met zekerheid kunnen vaststellen of een vluchtende houtsnip iets bij zich draagt. In Engeland werden 142 gevallen gerapporteerd. In 97 gevallen werden de jongen tussen

de poten gedragen en in de overige gevallen werden ze tussen de voeten of op de rug vervoerd. Soms kwam een houtsnip terug om een volgend jong op te halen en ging ze door tot het hele broedsel was weggevoerd.

Houtsnippen adopteren ook kuikens van andere houtsnippen.

Volwassen houtsnippen wisselen volledig van veren tussen juli en september en in die periode ziet men er bijna geen. Waarschijnlijk verlaten zij dan hun broed- of overwinteringsplaatsen en schuilen in varens of hoger gelegen dekingsplaatsen.

Jonge vogels verliezen ook een gedeelte van hun veren voor de grote herfsttrek. Zo heeft men jonge vogels geïdentificeerd, die in Noorwegen geringd waren en op een leeftijd van vier maanden in Engeland en in Frankrijk belandden. Houtsnippen trekken individueel, maar jonge vogels blijken het liefst tijdens de herfsttrek in groepjes de kustroutes te volgen.

De seksuele ontwikkeling bij de houtsnip zou op ongeveer tien maanden beginnen, maar duidelijke sporen van ontwikkelde geslachtsklieren bij eenjarige vogels heeft onderzoek nog niet kunnen aantonen.

De mortaliteit

Over mortaliteitscijfers in de periode tussen het uitkomen van de kuikens en het kunnen vliegen of de tijd dat de kuikens zich verspreiden, zijn weinig gegevens gekend, evenmin als over de invloed van weersomstandigheden, predatie en ongevallen.

Dertien jaar is tot nu toe de maximum levensduur die bij geringde houtsnippen is vastgesteld.

Ieder jaar sterft ongeveer zeventendertig procent (in Engeland, waar de migratie minder sterk is) à tweeënvijftig procent (op het vasteland) van de volwassen houtsnippen. Zesenvijftig procent van de kuikens die tot augustus overleefden, zou vóór de maand juli van het volgende jaar sterven.

De gemiddelde levenskans van houtsnippen in het eerste levensjaar ligt lager dan die van volwassen vogels: eenjarige vogels hebben een te verwachten levensduur van gemiddeld 1,7 jaar, volwassen vogels van 2,2 jaar. Dat verschil zou aan verschillende gedragspatronen, het gekozen tijdstip, de uitgestippelde reisroute en groepsactiviteiten tijdens de migratie te wijten zijn.

Langdurige koude, vriestemperaturen en diepe sneeuw beïnvloeden sterk de voedingsmogelijkheden van de houtsnip die in zulke omstandigheden naar kuststreken of naar het zuiden migreert. Dan kan je overdag groepen verzwakte of uitgehongerde vogels zien. De mortaliteit ligt hoog tijdens de migratie, een niet gekend aantal vogels sterft. Er zou ook een verschil in mortaliteit tussen mannetjes en wijfjes zijn. Mannetjes verlaten eerder de winterverblijven in het zuiden en zouden zo hardere weersomstandigheden moeten trotseren.

Door hun opvallend gedrag tijdens de broedtijd zouden mannetjes ook eerder het slachtoffer zijn van predatoren.

Habitat

Bepalende factoren voor een goede habitat voor houtsnippen zijn in afnemende mate: een streek die veel dekking biedt, een afwateringsgebied en voldoende voedselvoorziening, waar de aanwezigheid van regenwormen in vele gevallen doorslaggevend zal zijn.

Volgens Amerikaanse wetenschapslui geeft de houtsnip de voorkeur aan een habitat met een relatief vochtgehalte tussen eenen- en zeventig procent. Droge en nattere territoria worden gemedan. Ook andere factoren zouden meespelen: de aanwezigheid van predatoren en de mogelijkheid om zich snel (lopend) te verplaatsen.

Houtsnippen vertoeven het liefst van al op een rustig plekje, meestal met weinig of geen fazanten in de buurt. Konijnen zorgen misschien wel voor een zuiverder bodem, maar zijn tegelijk rustverstoorders en dus niet gewenst.

Bewerking of bezaaiing kan de woonplaats verbeteren door open ruimtes te scheppen en weigronde met aan de rand struikachtige begroeiing – het is bekend dat houtsnippen voedsel zoeken in mestgrond – maar kan ook de woonplaats verknoeien. Vooral tijdens de periode februari-juni, als de vogels ter plaatse blijven, moet de menselijke tussenkomst tot een minimum herleid worden. Algemeen kan men stellen dat houtsnippen een combinatie verkiezen van droge warme rustplaatsen met dekkingsmogelijkheden en vochtige gronden in de buurt voor de voeding.

Rhododendrons, hulst en laurierstruiken bieden vaak een uitstekende dekking voor de vogels, omdat hun glanzende bladeren warmte houden en gelijktijdig de vogels tegen de koude beschermen. Een goede beschutting vinden ze ook onder de gaspeldoorn die de bodem vrij droog houdt.

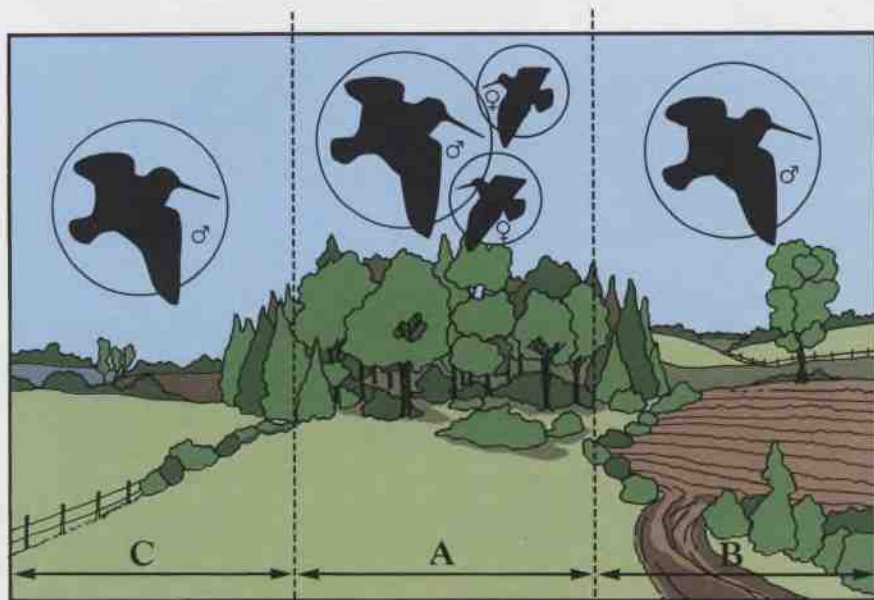
Houtsnippen houden niet van druipende bomen en vochtige wouden. Overschaduwde zonnige plaatsen lokken concentraties vogels uit de omstreken aan. In het bos bieden moerassige plaatsen langs paadjes, in open plekken of langs beken en kleine rivieren voedingsplaatsen. Vijvers of moerassige plaatsen buiten het bos zijn zeker even belangrijk voor de voe-

ding. Gronden met “zuivere” bodems zijn nodig, opdat de vogels met hun korte poten ongehinderd zouden kunnen rondlopen. Bodems bedekt met kort gras of bladeren (eik, lork) zijn ideaal. Voorzien van dergelijke “wandelpaatsen” is de ideale omgeving voor houtsnippen verder voor dertig procent bedekt met varens, struikgewas of braamstruiken; er zijn vrij brede vluchtpaden nodig en open plaatsen om gemakkelijk te kunnen wegvliegen en neerstrijken. Een dicht bladerdak is ongunstig, omdat het de toegang bemoeilijkt en de bodembedekking beïnvloedt.

Een gevarieerde “ondergroei” is belangrijker dan de boomsoorten die er staan.

Houtsnippen verkiezen eiken, lorken, berken, sparren en pijnbomen. Als de bomen te dicht opeen staan en de begroeiing te dicht wordt, verlaten houtsnippen de streek.

Onontbeerlijk voor de woonplaats van houtsnippen zijn uiteraard ook allerhande wormen en insecten, maar hun aanwezigheid is dan weer afhankelijk van de begroeiing en de aanplantingen.

In zone A zijn meer vrouwtjes en mannetjes bij elkaar, omdat ze de dichte bosbegroeiing opzoeken.

Het paringsvoorspel en copuleren

In Picardië hadden twee studenten aan de landbouwhogeschool (Gilles Chantrel en Jean Martinel) het geluk om twee houtsnippen bij het hofmaken van kortbij gade te slaan. Dit is hun relaas:

1. 22.05 u.

Een houtsnip vliegt in volledige stilte laag boven een bosweg. Plots wordt de eerste snip op manshoogte gevolgd door een tweede. Nu horen we een eigenaardige kreet, die nog éénmaal herhaald wordt. Dan vliegen beide vogels vijftig meter verder in het onderhout, terwijl twee tot drie maal een geluid weerklinkt, dat we als "chhuuit" fonetisch zouden kunnen weergeven.

2. 22.07 u.

Sinds twee minuten hebben we niets meer gezien of gehoord, en nu wordt onze aandacht getrokken door vleugelgefladder; twee snippen zitten slechts vijftientig meter van ons op de weg. Met een verrekijker 10 × 50 zien we de vogels in profiel, slechts enkele centimeters van elkaar.

De linkse vogel (A) staat recht op de lopers, de staart recht omhoog, maar de kop vast op de schouders gedrukt. Vogel (B) kijkt naar vogel A, de kop lichtjes opgeheven.

3. 22.08 u.

B draait zich om en gaat met de rug naar A staan. A blijft onbeweeglijk.

8. 22.14 u.

A loopt in onze richting, B volgt, maar draait zich plots om en loopt in tegengestelde richting. Zo blijven ze elkaar achtervolgen (patrijzen en merels doen dat ook). Ze naderen

ons tot op twaalf meter, terwijl ze nogmaals met de snavel op de grond kloppen.

9. 22.15 u.

Een derde houtsnip vliegt over het duo. We hadden die vogel reeds enkele seconden horen roepen. B heft de kop op en verwijderd zich enkele centimeters van A.

Op het ogenblik dat het lokkende haantje opnieuw overvliegt, stijgt B verticaal op. Dat gebeurt zo onverwacht en zo snel dat B, en ook A die B achterna vliegt, uit het zicht verdwenen zijn vooraleer we van onze verrassing bekomen.

10. 22.16 u.

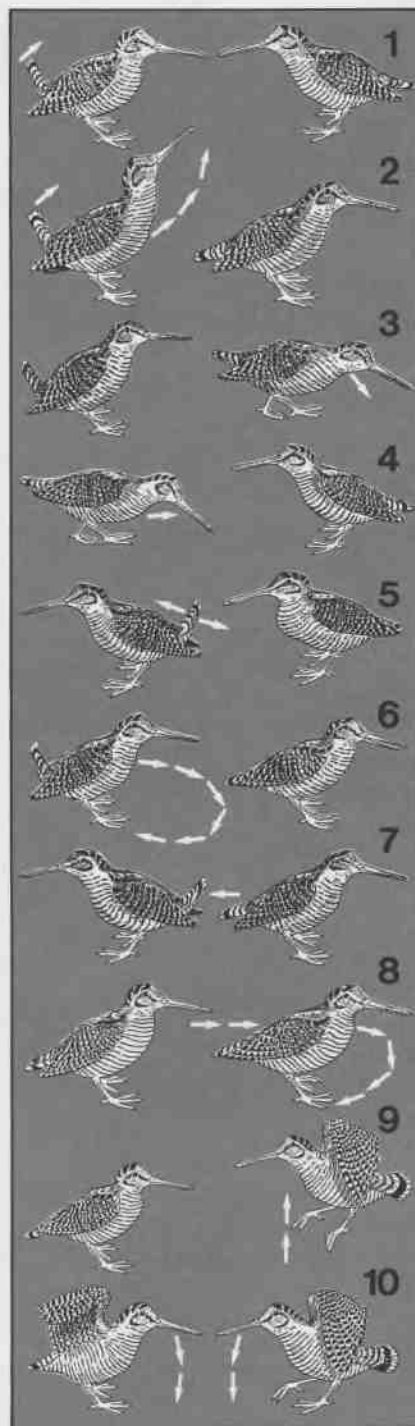
De twee snippen zijn weer ter plaatse en zijn een dertigtal meter van ons verwijderd. Een van beide maakt een lichtsprongetje, wat door de andere zwakjes wordt nagevolgd. Nadat ze snaveltikjes uitgewisseld hebben, geraken ze zodanig in vervoering dat ze praktisch ter plaatse sprongetjes beginnen te maken.

Dan heeft er bliksemsnel een copulatie plaats, die nog eens herhaald wordt. Beide vogels vliegen nu dertig meter verder om tot rust te komen.

11. 22.17 u.

Het wordt stilaan donkerder, toch zien we één van de vogels opspringen en horen we hun snavels tikken. Tot 22.46 u. horen en zien we de vogels nog bezig. In de verte horen we het "chhrrr" van baltzende snippen. Vlakbij horen we nog eens de paringskreet.

Dan naderen we de baltplaats. De vogels zijn weg. Het woud is stil. Het baltzen is voorbij.

Het paringsvoorspel...

